

# Wstęp

Inspiracją dla publikacji *Przekład PJM dla początkujących w teorii i praktyce* były rozmowy z początkującymi tłumaczkami polskiego języka migowego, w których opowiadały one o swoich pierwszych doświadczeniach zawodowych. Wśród wspomnianych przez nie sytuacji były zarówno takie, które wywoływały w nich zadowolenie i dumę z wykonanego przekładu, jak i takie, które przyniosły rozczarowanie i poczucie wstydu. Z rozmów tych wynikało, że osobom, które stawiają pierwsze kroki w karierze tłumacza, nie jest łatwo. Mimo dostępnych formalnych i nieformalnych form edukacji i doskonalenia zawodowego tłumaczom często brakuje podstawowych informacji na temat tego, jak budować warsztat tłumaczeniowy, kształtować swój profesjonalny wizerunek czy planować rozwój zawodowy. Osoba, która zaczyna wykonywać zawód tłumacza, na co dzień zmagają się z wieloma wątpliwościami, czasem potrzebuje konkretnych wskazówek, a także potwierdzenia, że nie jest ze swoimi zmaganiem sama. Nie zawsze jednak bardziej doświadczeni tłumacze są dostępni, aby wesprzeć radą, a koleżanka czy kolega na podobnym etapie rozwoju zawodowego czasem nie potrafią pomóc.

Niniejsza książka jest próbą odpowiedzi na ich potrzeby. Jest to publikacja, która łączy w sobie perspektywę teoretyków przekładu, doświadczonych tłumaczy-praktyków oraz ich koleżanek i kolegów reprezentujących młodsze pokolenie. W tomie zostało zebranych trzynaście artykułów głuchych<sup>1</sup> i słyszących autorów, którzy chcą wesprzeć osoby początkujące w zawodzie tłumacza

---

<sup>1</sup> Ponieważ w języku polskim przymiotniki należy pisać małą literą, wyrażenia takie jak „głuchy klient”, „głuchy autor”, „osoba głucha” itp. w całym tomie będą zapisywane zgodnie z polską ortografią. Jednakże wszędzie tam, gdzie słowo „głuchy” będzie oznaczało identyfikację z mniejszością językowo-kulturową Głuchych, stosowana będzie wielka litera.

PJM swoją wiedzą, doświadczeniem i przemyśleniami. Wszyscy są zgodni co do tego, że taka publikacja będzie znakomitą pomocą na początkowym etapie wdrażania się w ten zawód, praktycznym poradnikiem, którego wcześniej nie było i którego oni sami nie mieli.

Różnorodność środowisk, z których wywodzą się autorzy poszczególnych artykułów, a także szerokie spektrum ich związków z przekładem PJM (naukowe, branżowe, edukacyjne, usługowe) przekładają się na duże zróżnicowanie tekstów pod względem języka i stylu. Niektóre z nich mają charakter naukowy, inne nieco bardziej poradnikowy, jeszcze inne stanowią zbiór osobistych refleksji na dany temat. Ta niejednorodność stylistyczna pokazuje, jak bardzo różne mogą być nasze podejścia do przekładu PJM. Zarazem dowodzi, jak istotne jest, aby wykonywany przekład był jak najlepszej jakości, do czego powinniśmy wspólnie dążyć.

Praktykujący tłumacze, nauczyciele PJM i przekładu, głusi odbiorcy tłumaczeń, aktywiści działający w społecznościach Głuchych i osób tłumaczących PJM przygotowali teksty, które zostały podzielone na trzy części. W pierwszej znalazły się artykuły odnoszące się nie tyle do samego tłumaczenia, ile do etapów, które w pewnym stopniu je poprzedzają. Można je uznać za wprowadzające we właściwy stan myślenia o tłumaczeniu, wstęp do tego, jaka jest rola tłumacza i cały kontekst tłumaczeniowy (na przykład: w jakich warunkach tłumacz staje się tłumaczem).

**Michał Łach** w artykule *Od nauki polskiego języka migowego do tłumaczenia – kompetencje językowe a kompetencje tłumaczeniowe* przestrzega przed podejmowaniem się tłumaczenia na zbyt wczesnym etapie nauki polskiego języka migowego. Jako doświadczony lektor PJM oraz użytkownik usług tłumaczeniowych dzieli się swoimi spostrzeżeniami i przemyśleniami na temat kompetencji językowych i przekładowych tłumaczy. Przypomina, że sama znajomość języka nie wystarczy, aby dobrze tłumaczyć, i zgodnie z sekwencyjnym modelem nauczania postuluje oddzielenie procesu nauki tłumaczenia od nauki języka.

Zwraca też uwagę na palącą potrzebę specjalistycznego przygotowania kadry kształcącej (przyszłych) tłumaczy. **Aleksandra Kalata-Zawłocka** i **Leon Żółty** przygotowali *Porównanie programów studiów wyższych kształcących tłumaczy języków migowych w krajach UE i EFTA*. W swoim tekście przedstawiają wyniki analizy europejskich programów studiów dla tłumaczy języków migowych przeprowadzonej w celu porównania czasu ich trwania, kryteriów przyjmowania studentów, treści i form nauczania. Szczególną uwagę Autorzy zwracają na program rodzimy prowadzony w Instytucie Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego. W tekście *Trudności i czynniki wspierające u progu kariery tłumaczeniowej z perspektywy początkujących tłumaczy polskiego języka migowego* **Agata Czyżewska**, **Karolina Gdańska** i **Zofia Knapik** prezentują wyniki wywiadów przeprowadzonych z początkującymi tłumaczami PJM. Dowiadujemy się z nich, co ułatwia, a co utrudnia rozpoczęcie kariery tłumaczeniowej, jakim wymaganiom ze strony odbiorców tłumaczenia, ale też środowiska zawodowego, którego chcą być częścią, muszą sprostać, choć nie zawsze mogą liczyć na wsparcie i nierzadko mierzą się przy tym z własnymi rozterkami. **Weronika Szymańska-Gątarek** i **Daniel Kotowski** w artykule *Tłumacz jako sojusznik w środowisku Głuchych – otwarcie dyskusji* podejmują skomplikowany temat sojusznictwa tłumaczy wobec społeczności Głuchych. Na licznych przykładach wyjaśniają jego istotę, odnosząc się do tego zagadnienia z dwóch perspektyw: słyszącej tłumaczki i głuchego odbiorcy usług tłumaczeniowych. Prowadzony w tekście dwugłos stanowi przyczynek do dyskusji na temat nowego spojrzenia na relacje między obiema grupami.

Druga część książki koncentruje się na praktyce tłumaczenia. Zawarte w niej teksty poruszają zagadnienia przydatne z punktu widzenia warsztatu tłumaczeniowego oraz profesjonalizacji zawodowej. Tę część otwiera artykuł **Aleksandry Kalaty-Zawłockiej** *Jeśli nie uda Ci się przygotować, przygotuj się, że Ci się nie uda*, który podejmuje istotną w pracy tłumacza kwestię przygotowania

do tłumaczenia. By podkreślić wpływ przygotowania na jakość przekładu, Autorka przywołuje liczne badania naukowe i dokumenty branżowe. Omawia poszczególne etapy przygotowania: przed zleceniem, w trakcie jego wykonywania i po jego zakończeniu. Kolejny tekst *Literatura niczym fizyka kwantowa, czyli o wszechświecie tłumaczenia literatury i poezji polskiej na język migowy* autorstwa **Anny Hummel** zagłębia się w istotę transferu językowego. Dotyka kluczowych dla przekładu, zwłaszcza artystycznego, rozumienia i interpretacji przez tłumacza tekstu wyjściowego, potrzeby jego wnikliwej analizy, a przy tym niezbędnej erudycji językowo-kulturowej. Powołując się na liczne przykłady z kanonu polskiej literatury, Autorka pokazuje, na jakie trudności warto zwrócić uwagę w trakcie przekładu języka fonicznego na język wizualno-przestrzenny. *Tłumaczenie polskiego języka migowego w teamie na przykładzie środowiska akademickiego* to tekst opracowany przez **Kingę Chmielewską** i **Alicję Famulską**, w którym Autorki dzielą się swoimi doświadczeniami pracy w teamie tłumaczeniowym stworzonym na potrzeby pracy na uczelni wyższej. Omawiają model pracy w teamie, jego zalety oraz związane z nim wyzwania. Oprócz specyfiki tłumaczenia w środowisku akademickim tłumaczki podejmują również takie zagadnienia dotyczące współpracy w teamie jak konferencje czy komunikacja na odległość. Skomplikowane kwestie oprawy technicznej tłumaczeń języka migowego wykonywanych na odległość przedstawiają **Kamila Skalska** i **Marta Jaroń** w artykule *O technologiach tłumaczenia*. Autorki krok po kroku opisują proces tworzenia własnego studia do tłumaczeń zdalnych lub nagrywanych. Zagłębiają się w obszary ściśle techniczne, analizują parametry poszczególnych sprzętów czy ich rozmieszczenie w studiu. Zwracają też uwagę na techniczne aspekty pracy w teamie, specyfikę streamingu, współpracę z klientem czy głuchą osobą migającą. Tłumacze, którzy planują zaaranżować studio lub „odświeżyć” już istniejące, znajdą w tym tekście wiele cennych rad i wskazówek. Ostatni artykuł w tej części tomu *O przynależności do organizacji*

*zawodowych na przykładzie STPJM* został napisany przez **Magdalenę Sipowicz, Julię Jakubowską i Igora Siekierkę**, którzy z dwóch perspektyw – prezeski organizacji oraz kandydatów do tej organizacji – przekonują o wartości zrzeszania się. Na przykładzie własnych przemyśleń oraz spostrzeżeń koleżanek i kolegów będących członkami Stowarzyszenia Tłumaczy Polskiego Języka Migowego, a także powołując się na dane na temat organizacji zawodowych tłumaczy w innych krajach, wykazują, że członkostwo w tego typu organach niesie ze sobą wiele korzyści – tak osobom zrzeszonym, jak i ich społecznościom zawodowym.

Na ostatnią, trzecią część tomu składają się cztery teksty odnoszące się ponownie do obszarów okołotłumaczeniowych. Ich Autorzy podejmują tematy stosunkowo nowe lub nietraktowane dotychczas zbyt poważnie w kontekście przekładu polskiego języka migowego. Artykuł **Aleksandry Kalaty-Zawłockiej** *To straszne słowo na „F”, czyli o sztuce dawania i przyjmowania feedbacku na temat tłumaczenia* przedstawia dość znane, jednak nie zawsze należycie rozumiane w środowisku zawodowym tłumaczy PJM zjawisko feedbacku. W szczegółowy sposób objaśnia, czym feedback jest, a czym nie jest, jak go dawać i jak przyjmować, aby przyniósł korzyści jego adresatowi i autorowi oraz pozytywnie wpłynął na jakość usług tłumaczeniowych w ogóle. W tekście *Rola superwizji w zawodzie tłumacza języka migowego* **Katarzyna Głozak** przybliżyła słabo znaną w Polsce, a zyskującą na popularności za granicą superwizję, a w szczególności metodę „reflective practice”, dzięki której tłumacze mogą skutecznie pracować nad ulepszeniem swojej praktyki zawodowej, zwiększeniem zadowolenia ze swojej pracy, zrozumienia siebie i poczucia wsparcia w trudnych momentach. Autorka na własnym przykładzie przekonuje o skuteczności superwizji i zachęca do niej innych, niezależnie od wieku czy etapu kariery zawodowej. Tematem, którym w artykule *Kształcenie ustawiczne w zawodzie tłumacza języka migowego. Studium polskiego przypadku* zajmuje się **Michał Koziol**, jest doskonalenie zawodowe – aktywność, która od wielu lat jest mocno propagowana

w środowiskach tłumaczy języków migowych na świecie, a znaczenie której w Polsce jest wciąż niedoceniane. Badacz zestawia informacje na temat doskonalenia przez tłumaczy języków migowych umiejętności zawodowych w wybranych krajach europejskich z wynikami badania przeprowadzonego wśród tłumaczek i tłumaczy polskiego języka migowego. Wspomina, jak organizacje zawodowe dbają o ustawiczny rozwój swoich członków. Ostatni artykuł tomu *Czego tłumacz uczy się dzięki literaturze (o) Głuchych* ma charakter eseju opartego na własnych refleksjach **Pauliny Zemlik**, która odbyła dwusemestralny kurs w zakresie literatury Głuchych w Instytucie Lingwistyki Stosowanej UW. Podejmuje ona bardzo mało znany w Polsce temat literatury dotyczącej społeczności Głuchych, autorstwa jej przedstawicieli, a także osób słyszących. Dostrzega wiele zalet płynących ze znajomości tego typu literatury dla praktyki tłumaczeniowej. Wykazuje, że utwory literackie poruszające tematykę głuchoty mogą pomóc tłumaczom lepiej rozumieć zachowania, reakcje i odczucia ich głuchych odbiorców, uwrażliwić na ich historię traum i opresji, a wreszcie pozytywnie wpłynąć na wzajemne relacje.

Niniejszy tom to druga na polskim rynku monografia wieloautorska w całości poświęcona zagadnieniom związanym z przekładem polskiego języka migowego. Zebrane w niej artykuły adresowane są przede wszystkim do osób stawiających pierwsze kroki w tłumaczeniu, ale skorzystać z niej mogą także doświadczeni tłumacze, którzy pragną pogłębić lub uaktualnić swoją wiedzę o przekładzie PJM.

Publikacja *Przekład PJM dla początkujących w teorii i praktyce* stanowi połączenie istotnych z punktu widzenia tłumaczy PJM treści merytorycznych, aktualnych standardów, wytycznych i wzorców zawodowych oraz ekspertyzy słyszących i głuchych specjalistów skupionych wokół przekładu PJM. Co warto podkreślić, poszczególne teksty harmonizują ze sobą, ich przesłania wzajemnie się uzupełniają, tworząc jeden wspólny głos. Oddają

tę książkę w Państwa ręce z nadzieją, że choć częściowo wypełni lukę w polskiej literaturze przedmiotu oraz że będzie stanowić dla Państwa wartościowe wsparcie w praktyce zawodowej.

*Aleksandra Kalata-Zawłocka*

Warszawa, 5 listopada 2024 roku

\*\*\*

Pragnę serdecznie podziękować wszystkim Autorkom i Autorom, którzy przygotowali artykuły do niniejszego tomu – podjęli się oni trudnego wyzwania, jakim jest opisanie nieopisanego. Wielu z nich, choć nie są akademikami, zgodziło się stworzyć teksty o charakterze naukowym po to, aby inni mogli się dzięki nim rozwijać. Dla niektórych język polski nie jest językiem preferowanym, ale przyjęli konwencję publikacji na piśmie. Jeszcze inni, choć sami stawiają pierwsze kroki w zawodzie tłumacza, odważnie przedstawili swoją perspektywę. Jestem Wam ogromnie wdzięczna za poświęcony czas, wysiłek oraz za to, że mogłam z Wami współpracować.

Aby wzmocnić przekaz poszczególnych tekstów, zostały one opatrzone zabawnymi sentencjami, tzw. „lepiejami” autorstwa Anny Hummel, Katarzyny Głozak oraz Aleksandry Kalaty-Zawłockiej. Z podobnego względu, dla podkreślenia charakteru i intencji tego tomu, na pierwszej i ostatniej stronie książki umieszczono motta autorstwa Macieja Kowalskiego oraz Anny Stopińskiej. Bardzo Wam wszystkim dziękuję!

Szczególne podziękowania składam Kamili Skalskiej, Annie Hummel oraz Michałowi Koziolowi za fantastyczny feedback i nieustające wsparcie.